

Isten itt felejtett kalapja

Vörösmarty Mihály a bor szeretetéről és ismeretéről is méltán híres költőnk nevezte el így, a Bakony nyugati peremvidékén, már a kisalföldi Marcal-medence síkjából kalapszerűen kiemelkedő bazalt tanúhegyünket, a Somlót. A lapos térszínből szigetszerűen, 432 méter magasságba felszökkenő, magányosan álló egykori vulkánunkat ugyanő, „tér-földi remetének” is hívta.

Már nevének eredete is számos érdekességet tartogat, hiszen a közhiedelemmel ellentétben nem a som cserjénk a hegy névadója. Középkori eredetű, mára a köznyelvből teljesen kikopott melléknévi igenevünk, a *somlik* vagy *somlyik* kifejezés bújik meg a mai Somló névben. Archaikus szavunk jelentése a zöld dióhéjból kifejtésre utal, ami ebben az esetben tájnyelvre fordítva, megcsuszamló, suvadó oldalú hegyet jelent. Ezen kívül utalhat az egykori környező zöld erdőterületből kiemelkedő (kifejlő) kopasz, sziklás hegytetőre is.

Az erdészek előtt zamataiban oly jól ismert somlai (és nem somlói vagy somlyói!) borok legfontosabb alapját, a hegyet – és vele egy időben a balaton-felvidéki tanúhegyeket is – felépítő pliocén kori bazalt vulkánosság rakta le. A feltörő magma és a külső eredetű víz keveredése során óriási erők feszültek egymásnak, hatalmas gőzrobbanások rázták a vidéket. Ennek köszönhetően a bazaltos kitörési anyag nagy magasságba robbant ki, majd visszahullva ún. tufagyűrűk formájában rakódott le, melyet a vulkanizmus csendesedésével lassan kőzetté merevedő bazalt lávaömlések kísértek.

A Somló, a Badacsony és a Szent-György hegy ikertestvére. Hasonlóan azokhoz három fő morfológiai részből épül fel. A löszös, agyagos, homokos hegypalástból, hegyszoknyából. A középső nagy tömegű bazaltkúpból, mely a hegy peremein sziklabordásan, szinte bazaltorgona-szerűen bukkan elő. Illetve a hegytetőt alkotó sapkaszerű kiemelkedésből, mely a lépteink alatt feltűnően hólyagos, salakos kőzetképet mutat. Ezt nevezik a helyiek „hopokának”.

A somlói bazalt minősége nem volt alkalmas a kőbányászatra, éppen a szőlőművelés szempontjából fontos kőzettani tulajdonsága miatt. Ugyanis az erózió (fagy, napsugárzás, csapadék) hatására kisebb-nagyobb darabokra töredezik, majd kellő idő elteltével dió-mogyoró-sörét nagyságúvá válik és a kemény kúpról a hegyszoknya felső részére pereg le. Ez a népies néven „srét”-nek nevezett kőzetanyag a híres somlai bor kitűnő termőtalaja.

Ennek megfelelően a hegyet övező szőlőskertek természetesen nem a hegykúpon, hanem a paláston települtek meg. A srétes talajt sötétszínű, a napsugárzást magába szívó és éjjelente kiengedő, kemény bazalt kőzet-

ből rakott támfalakkal fogták meg, a hegyszoknya felső, meredek részén. A szőlőművelés sok évszázados hagyománya szerint a támfalak között kézzel végeztek minden munkát, hiszen a hegy meredeksége gyakorlatilag még a fogatos megközelítést is igen nehezkesse tette. A gépesítés megjelenésével sajnálatosan a somlai szőlők is elkezdtek a hegyszoknya laposabb, alsó térszíneire lekúszni. A bazaltperem alatti területeket lassan felhagyták. Ezzel azonban éppen a somlai jellegzetes testes, tüzes íze, zamata kezdett eltűnni a nemes nedűből. Szerencsére mára a tendencia megfordulni látszik, és új telepítések, új támfalak tűntek fel a kiugró sziklabordák alatt.

A Dunántúl egyik főközlekedési útvonalán sokszor autózunk el „Isten itt felejtett kalapja” mellett. Talán még a pincék közé is be-betérünk. Egy-egy októberi, napos délután kevés harmonikusabb élmény érheti az embert, mint egy mustszagú préház diófája alatt üldögélve merengeni azon a régi erdészmondáson, hogy az „erdész ilyenkor már nem dolgozik, fejt a bort és öli a disznót”. S habár ez ma már nehezen lenne kivitelezhető, ne sajnáljuk az energiát felkapaszkodni a síkságból kiemelkedő „remete” tetejére. Hiszen odafent kaszálórétekekkel tarkított hársas törmelékletjő-erdők csendes és hűs árnyai fogadnak. A hegy északi peremén emelkedik az Anjouk ideje alatt építeni kezdett Somló várának impozáns romja, mely még a Rákóczi-szabadságharc alatt is fontos stratégiai pont volt.

S a hegyet bebarangoló lépteink során ne feledjük, hogy a sárféher-furmint-juh fark fajtakeverékekből házasított valódi somlai bor, a régiek szerint az egyetlen hazai szőlőnektár, amely nem a fejet, hanem a lábukat ingatja meg. De csak rövid időre s minden káros következmény nélkül!

Nagy László

